

 Artikkelit

Internetin fetisoidut sikiökuvat: tieteestä politiikkaa, pyrkimyksiä ja pyhää

Artikkelissa käsitellään sitä, millaisia merkityksiä ihmissikiölle annetaan internetin kuvissa suomalaisilla sivustoilla suhteessa laajempaan ulkomaalaiseen kuva-aineistoon. Tarkastelen, miten kulttuuriset mielikuvat sikiöistä vaihtelevat internetin kuvallisissa representaatioissa ja pohdin, miten eri representaatiot suhteutuvat eri esityskonteksteissa toisiinsa. Sikiöitä ja niihin liittyvää tietoa on tutkittu niukasti kulttuuri- ja yhteiskuntatieteissä. Tutkimus on keskittynyt kirjalliseen ja visuaaliseen esittämiseen, se on ollut hajanaista ja empiirinen lähestymistapa on ollut vähäistä. Artikkelini täyttää tuota empiirisen tutkimuksen katvetta ja laajentaa tutkimuksen käsittämään internetiä erityisenä välineenä. Artikkelin teoreettis-metodologinen orientaatio sijoittuu kulttuurintutkimuksen sekä tieteen ja teknologian tutkimuksen leikkauskohtiin. Analyysimetodina on kuvien analyysiin sovellettu Erving Goffmanin kehysanalyysi. Internetin kuva-aineistossa sikiö saa merkityksiä niin tieteellisen tutkimuksen biologisena olentona, hoivattavana ja suojeltavana ihmiselämänä tai vauvana, poliittisen väkivallan tai teknologian uhrina sekä tuotteena, jolla on jotain arvoa omistajalleen. Sikiöhahmon muuntelu ja eri muotojen suhteutuminen toisiinsa tapahtuu erilaisissa fetisoinnin prosesseissa, jotka suomalaisessa kontekstissa ovat erilaisella tavalla politisoivia kuin ulkomaalaisessa kontekstissa. Suomalainen sikiöhahmo on epäpoliittisempi ja yksityisempi kuin sen ulkomaalainen vastine, eikä sillä ole yhtä ristiriitaista suhdetta naisen ruumiilliseen autonomiaan. Lisäksi vaikka sikiö merkitsee tietyissä suomalaisissa kuvissa poliittisesti latautunutta ihmiselämää, sen oikeuksia ei aseteta vastakkain raskaana olevan naisen oikeuksien kanssa. Sen sijaan se fetisoituu edustamaan yhteisvastuullista lapsuutta ja väestöpoliittista huolta.

AVAINSANAT: sikiokuva, internet, tulkintakehys, fetisointi, toimijuus

Artikkelini aihe kumpuaa etnografisesta kenttätöystäni äitiysneuvoloissa vuosina 2006–2008. Jo varhaisessa vaiheessa kenttätöitäni havaitsin, että varsinaisen neuvolakentän ulkopuolista tietoa ja merkityksellistämisen tapoja tuodaan neuvolan arjen käytäntöihin käsiteltäviksi. Yksi ristiriitaisempia tuntemuksia herättävä lähde näyttää olevan internet. Raskaana olevat naiset kertoivat minulle

hakevansa aktiivisesti ja laaja-alaisesti internetistä teksti- ja kuvamateriaalia raskaudesta. Tämä ei aina saa positiivista palautetta terveydenhoitajilta tai kättilöiltä. Internetissä on heidän mukaansa paljon hyviä ja suositeltavia (ns. totuudenmukaisia) sivustoja, kuten valtion laitosten ja kolmannen sektorin järjestöjen sivustoja. Käytännössä he joutuvat kuitenkin usein oikaisemaan naisten saamia käsityksiä ja rauhoittelemaan raskaana olevia naisia, jotka saapuvat vastaanotolle peloissaan katseltuaan internetissä esimerkiksi kuvia epämuodostuneista sikiöistä. Tutkimuksellisesti erityisen välineen internetistä tekee lisäksi se, että sen on nähty olevan perinteisempää mediaa aktiivisempi ja demokraattisempi julkaisukanava, joka on avoin lääketieteelliselle esitysgenrelle vaihtoehtoisille esitystavoille (esim. Moore & Clarke 2001). Näistä havainnoista kiinnostuneena lähdin tarkastelemaan internetistä kuvia, joissa esitetään ihmissikiötä, ja niihin liitetyjä tekstejä.

Selailtuani kuvia internetissä huomasin nopeasti eroja suomalaisen kuvatarjonnan ja ulkomaalaisen kuvatarjonnan välillä. Suomalainen kuvatarjonta on vähäisempää ja dokumentaarisuuteen pyrkivää verrattuna ulkomaalaiseen tarjontaan. Lisäksi kuvat sijoittuvat usein terveydenhuollon ja terveys- ja lääketieteellisiin konteksteihin. Ulkomaalainen sikiökuvasto ja sivukonteksti vaihtelevat laajemmalla kirjolla: spektakkelimaisempia kuvia valjastetaan erinäisiin tarkoituksiin erilaisilla poliittisilla sivustoilla, nettikaupoissa ja blogeissa. Suomalaisen kuvaston karu ja ”informatiivinen” ulkoasu ja linja eivät varsinaisesti yllätä. Suomessa esimerkiksi pro-choice/pro-life-keskustelu¹ ja keskustelu reproduktiivisista oikeuksista ylipäänsä eivät ole koskaan olleet yhtä julkista, polarisoitunutta tai äänekästä kuin muualla, esimerkiksi angloamerikkalaisessa maailmassa (ks. myös esim. Julkunen 2004, 22).

Tässä artikkelissa tarkastelen, millaisia tulkintakehyksiä sikiölle annetaan internetin kuvissa suomalaisilla sivustoilla suhteuttaen niitä laajempaan ulkomaalaiseen internetin kuva-aineistoon.² Kaikkiaan analysoitavia kuvia on 390, ja ne on kerätty Google-hakukoneen kuvahauulla. Suhteuttavaa asetelmaa perustelee huomio siitä, että lähinnä angloamerikkalainen abortinvastainen aktivismi on vaikuttanut maailmanlaajuisesti sikiön kuvaamisen tapoihin kierrättämällä representaatioita sikiöistä erilaisissa medioissa (Oaks 1999). Näin tietynlaiset esittämisen tavat ja kontekstit standardoituvat siten, että tietynlaiset ominaisuudet ja arvolutaukset ovat tunnistettavissa paikallisesta ja ajallisesta kontekstista riippumatta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että sikiön representaatiot tai niiden tulkinnat olisivat samoja kontekstiin katsomatta.

Sikiöitä, raskautta tai tarkemmin niihin liittyvän tiedon tuottamista on tutkittu kulttuurintutkimuksessa ja yhteiskuntatieteissä niukasti. Tutkimusta on tehty lähinnä angloamerikkalaisella kentällä viimeisen noin 15 vuoden aikana, ja se koskee pääasiassa sikiöiden esittämistä kirjoitetussa ja visuaalisessa muodoissa (esim. Duden 1993; Michaels 1999; Barad 2007). Se on ollut myös teoreettisesti ja filosofisesti painottunutta. Tutkimukset osoittavat, että sikiöhahmo ei ole ainoastaan teknologisesti tuotettu joukko diagnostisen tutkimuksen faktoja vaan myös kulttuurinen artefakti. Toisin sanoen se on joukko arvoja ja politiikkaa, joka muodostuu moninaisissa kuvaamisen käytännöissä ja konteksteissa. Rosalind P. Patchesky (1987) ja Jannelle S. Taylor (2004) ovat ehdottaneet sikiöhahmon tutkimiseen ja käsitteellistämiseen tällaisena

tieteen ja teknologian sekä politiikan ja arvotalouden tuotteena (ks. myös Haraway 2004; Sasson & Law 2009; Martin 1998) fetisoinnin käsitettä. Mielestäni fetisismi on varsin osuva käsite jäsentämään sikiökuvia ja erityisesti internetin sikiökuvia, mutta Patcheskyn ja Taylorin töihin verrattuna sen mobilisoiminen tutkimukseeni on vaatinut käsitteen jatkokehittelyä ja eriyttämistä.

Rosalind Petchesky (1987) oli ensimmäinen, joka ehdotti, että erilaisiksi kuviksi ja erilaisiin poliittisiin ja julkisiin tarkoituksiin – äidistä irralliseksi – karannutta sikiötä on kenties parasta ymmärtää fetissinä. Klassikkoesseessään *Fetal Images: The Power of Visual Culture in the Politics of Reproduction* häntä kiinnosti erityisesti ultraäänikuvien suhde reproduktiopolitiikkaan ja naisten kokemuksiin sekä feministiseen teoriaan ja käytäntöön. Petcheskyn mukaan ultraäänikuvaaminen kulttuurisena käytäntönä fetisoi sikiökuvan: sikiökuva erkanee sosiaalisesta ja kokemuksellisesta perheyteydestään poliittisen ihmiselämän ja sen menetyksen merkiksi.

Jannelle S. Taylor (2004) sen sijaan on kirjoittanut ultraäänikuvista marxilaisen tuotefetismin näkökulmasta. Hänen etnografisen tutkimuksensa mukaan ultraääniteknologia, jonka avulla on mahdollista katsoa naisruumiin ohi suoraan sikiöön, mahdollistaa fetisoinnin, jossa ultraääntä käyttävien terveystyöntekijöiden työn käytännöt ja arvot piiloutuvat näkyviltä. Fetisoitu sikiökuva ei ainoastaan erkane raskaana olevasta naisesta ja muusta erityisestä sosiaalisesta kontekstistaan vaan myös kuvan tuotantokontekstista, eli ultraäänikuvan ottamisen kliinisistä, historiallisista käytännöistä. Tämä erkaantuminen on osa fetisoitumisen prosessia, jossa sikiökuva itsessään alkaa maagisesti toimia ensimmäisenä vauvakuvana sekä vauvan ja vanhempien sidettä vahvistavana. Itse asiassa nämä ovat diskursiivisia tavoitteita, joiden avulla ultraäänestä on alun alkaen muodostunut oikeutettu ja perheille himottava rutiinikäytäntö äitiyshuollossa. Lääketieteellisen tutkimuksen kuvasta on siis mahdollista mobilisoida tuote ja fetissiobjekti, jonka esittämällä sikiöllä on ihmiselämän arvo sinänsä.

Sikiöt ovat siis karanneet yhä kauemmas laboratorioteknologian kontekstista siinä missä myös naisen kehollisen kokemuksen piiristä. Sikiöitä ja raskautta käsittelevällä tiedolla on kuitenkin symbolisia ja materiaalisia seurauksia raskaana olevien naisten, heidän läheistensä ja terveydenhuollon ammattilaisten elämälle ja toiminnalle (ks. esim. Kingdon 2007; Homanen 2007). Esimerkiksi, jos sikiön yksilö- ja sosiaalisia oikeuksia korostetaan, saattaa raskaana olevan naisen kehollinen koskemattomuus vaarantua. Toisaalta jos sikiön oikeuksiin ja statukseen ihmiselämänä ei kiinnitetä lainkaan huomiota, saattaa sikiön terveys ja kehitys vaarantua.

Representaatiot ja kehysanalyysi internetin kuvien tilannetulkintoina

Teoreettismetodologinen orientaationi sijoittuu kulttuuritutkimuksen sekä tieteen ja teknologian tutkimuksen leikkauskohtiin. Analyysin metodina sovellan Erving Goffmanin (1974) kehysanalyysiä, joka on sovitettu kuvien analysoimiseen (Goffman

1979; Luhtakallio 2005; 2010; tulossa). Olen kiinnostunut kuvien merkityksistä representaatioina, joka tarkoittaa sitä, että kuvat ovat rakennettuja esityksiä todellisuudesta. Ne eivät ainoastaan heijasta todellisuutta, vaan myös tuottavat sitä uudelleen (Seppänen 1997; Hall 1997, 24).

Lisäksi olen kiinnostunut erityisesti siitä, miten kulttuuriset mielikuvat sikiöistä vaihtelevat internetin kuvallisissa representaatioissa ja miten eri representaatiot suhteutuvat eri esityskonteksteissa toisiinsa. Näin käsitteellinen orientaationi nojaa myös siihen tieteen ja teknologian tutkimuksen haaraan, joka pohtii erilaisten tiede- ja teknologiavälitteisten objektien/subjektien³ tuottamista *materiaalissemioottisesti* (Mol 2002; 2008; Haraway 1991; 1996). Materiaalissemioottinen tuottaminen viittaa siihen, että erilaiset fyysiset, materiaaliset ja symboliset oliot ovat olemassa vain suhteessa toisiinsa, assosiaatioissa. Näin ollen erittelen sitä, miten representaatiot ”muuntuvat” toisikseen ja muodostavat eräänlaisen toisissaan riippuvan muodostelman, tässä tapauksessa internetissä.

Aineistoni koostuu sellaisista kuvista, joissa tunnistettavasti piiryy ihmissikiö sellaisena kuin sen aikaan ja kulttuuriin sidotun kuvantamisen teknologian avulla ymmärrämme. Kiinnostuksen pääkohteena on visuaalinen esittäminen, mutta kiinnitän huomiota mahdollisiin kuvateksteihin ja sivustoihin, joilla analysoitava kuva sijaitsee. Kuvien esittämisen kontekstit ovat tärkeässä osassa siinä, minkälaisia eri merkitysvaihteita sekä tulkintakehyksiä kuviin latautuu ja kerrotaan (ks. myös Luhtakallio 2005, 192–193; Herkman 1998).

Kaikkiaan analysoitavia internetin kuvia valikoitui aineistooni 390 kappaletta⁴. Tiesin kenttäkokemuksieni perusteella naisten hakevan materiaalia laajalti internetistä, ja siksi lähdin tutustumaan internetin tarjoamaan sikiökuvien kirjoon Google-hakukoneen kuvahaulla. Google lienee tällä hetkellä internetin käytetyin hakukone, joten sen valintaa aineistonkeruun välineeksi voi pitää tutkimuksellisesti perusteltuna. Hain kuvia erikseen kielialueelta suomi ja kaikilta kielialueilta hakusanoilla ”sikiö”, ”fetus”, ”foetus” ja ”foetu”, ”feto” ja ”foster”. Kielialueelta suomi tuloksena oli noin 3000 kuvaa ja kaikilta kielialueilta yli 300 000.

Suomenkielisen kuva-aineiston tapauksessa noin muutaman sadan kuvan selaamisen jälkeen mitään uutta ei enää tullut esiin, ja myöhemmät kuvat esittivät muuta kuin ihmissikiöitä⁵. Kaikkien kielialueiden kuvahaussa ihmissikiön kuvia sen sijaan oli liian paljon analysoitavaksi. Tästä syystä päädyin valikoimaan hakukoneen esittämässä relevanssijärjestyksessä saman verran kuvia kuin, mitä suomalaisen kielialueen hauista valikoitui (195).^{6 7}

Rajaus 390 kuvaan johti siihen, että aineisto käsittää suomalaisten kuvien lisäksi lähinnä kuvia englanninkielisiltä sivuilta, sillä kaikkien kielialueiden haulla ensimmäiset pari sataa kuvaa olivat muutamaa kuvaa lukuun ottamatta englanninkielisiltä sivustoilta. Pohdin, johtuuko hakutulokset siitä, että ylipaikallisesti leviävät sikiörepresentaatiot ovat peräisin angloamerikkalaisesta maailmasta (ks. Oaks 1999). Sivujen englanninkielisyydestä ei kuitenkaan vielä voi varmuudella päätellä, että sivut olisi tuotettu Anglo-Amerikassa.⁸ Internetin globaali epätasapaino kuitenkin vaikuttaa niin, että suurin osa sivustoista sijaitsee länsimaalaisilla, ja siten myös angloamerikkalaisilla,

palvelimilla (esim. Rantanen 2003, 193; 2005, 332). Näin ollen voi tietyn varauksin olettaa, että merkittävä osa kuvista on angloamerikkalaista alkuperää.⁹

Aluksi erittelin aineistoa muodostamalla typologioita erilaisista kuvista ja sivustoista, joilla ne esiintyivät (metodista esim. Mitra & Cohen 1999, 194–195). Taulukoin kuvia ensin sen mukaan, millaisilla sivustoilla kuvat esiintyvät. Toiseksi muodostin typologian kysymällä kultakin kuvalta goffmanilaisittain ”mitä tässä kuvassa on meneillään” (Goffman 1974) ja vertaamalla tätä *ensisijaista* tulkintaa kuvan tilanteesta muihin kuviin (ks. Luhtakallio 2005, 194) Toisin sanoen, muodostin typologian ensisijaisten goffmanilaisten *kehysten* mukaan (ks. Liite 1). Goffmanille kehys ja kehystäminen viittaavat tulkintaan ja sen kytkeytymiseen toimintaan ja tapahtumiin. Kehykset ovat tilannetulkintoja, jotka perustuvat sosiaaliseen elämään mutta muunneltavuudellaan osoittavat myös sen vaihtelevuuden. (Goffman 1974, 10–11, 247, 345.)

Vastatakseni täsmällisemmin ”mitä tässä kuvassa on meneillään” -kysymykseen muodostin alakysymyksiä. Näin sikiökuvien tilanneanalyysi käsitti sellaisten asioiden erittelyä, kuten minkälaiselta sikiöhahmo näyttää, mitä se tekee, mitä tai keitä muita kuvassa tai kuvatekstissä esiintyy, mitä nämä tai ne tekevät sekä mitä kuvasta puuttuu. Vertailun perusteella ryhmittelin kuvat pääkehysluokkiin ja nimesin kehysten ja luokan sen mukaan, mitä kehystäminen näyttää kehysluokan kuvissa tekevän sikiöhahmolle ja sen tulkinnalle.

Ensisijaisten tilannetulkintojen ja sivukontekstien taulukointia voi pitää apumetodina tai työvälineenä, jonka tarkoituksena oli auttaa hahmottelemaan aineistossa esiintyviä kehyksiä sekä mahdollistaa suuntaa antava suomalaisen ja ulkomaalaisen kuvamateriaalin pääpiirteiden laadullinen suhteutus toisiinsa. Erving Goffmanin (1974) kehysanalyysin mukaisesti se tulkinta, jonka tulkitsija ensi näkemältä kuvalle antaa, harvoin vastaa kuvalle kokonaisuudessaan annettavissa olevaa merkityssisältöä. Näin ollen vaikka jokainen kuva kuuluu ensisijaisen tulkintakehysensä mukaan johonkin pääkehysluokkaan, on jokaisessa kuvassa yleensä läsnä toissijaisessa asemassa yksi tai useampi muukin kehys, mikä ei ensisijaisten kehysten taulukoinnilla käy ilmi.

Eeva Luhtakallio (2005, 191–193; 2010, 241–243; tulossa) nimittää ensisijaisia tilannetulkintoja *määrääviksi* kehyksiksi (*dominant frame*), joiden rinnalle nousee usein yksittäisissä kuvissa kuitenkin *sekundäärisiä* kehyksiä (*secondary frame*).¹⁰ Määräävän ja sekundäärisen kehysten käsitteillä Luhtakallio havainnollistaa Goffmanin (1974) kehysanalyysin ajatusta siitä, miten kehykset eivät ole muuttumattomia tai suljettuja, vaan ne muuttuvat tilanteisesti. Tilanteita, ovat ne sitten vuorovaikutustilanteita tai kuvia teksteineen¹¹, rakenteistavat usein useat kehykset, jotka voivat seurata toisiaan, kun tilanteen tulkintaan vaikuttaa jokin uusi informaatio tai tapahtuma. Kehykset voivat esiintyä myös kerrostuneena toisiinsa nähden. (ks. esim. Luhtakallio 2005, 191–192; Arpo 2005, 69–72.) Toisin sanoen tiettyjen tapojen avulla tutuksi tulkittu tilanne tai asia voi muuntua tulkinnaltaan toisenlaiseksi. Näitä tapoja Goffman (1974, 10–11, 43) kutsuu *transponoinniksi/virittämiseksi*. Tulkintani tulokset perustuvat pääasiassa virittymisen sekä määräävien ja sekundääristen kehysten dynami-

kan laadulliseen analyysiin. Näin nimittäin pääsen vastaamaan kysymykseeni siitä, miten sikiölle annetut merkitykset syntyvät ja muuntuvat toisikseen yksittäisissä kuvissa sekä kuvien välillä.

Seuraava vaihe analyysissäni olikin tarkastella, miten ensisijaiset tilanneanalyysit tulevat viritetyiksi (toisenlaisiksi) kuvissa. Kaikkiaan löysin aineistostani neljä erilaista kehystä, joiden varassa sikiö representoidaan. Nämä neljä erilaista kehystä esiintyvät erilaisina määräävän ja sekundäärikehysten yhdistelminä kuvissa. Toisin sanoen yksittäisessä kuvassa jokin neljästä kehyksestä on aina ensisijaisena kehyksenä ja useimmiten yksi tai useampi kolmesta muusta kehyksestä on toissijaisena kehyksenä. Kuvaan seuraavissa alaluvuissa eri (määrääviin) kehyksiin sijoittuvien kuvastojen piirteitä sekä analysoin yksityiskohtaisemmin joitakin kuvia havainnollistaakseni, miten kehysluokkiin on päädytty ja millä kriteereillä kuvat on luokkiin sijoitettu. Samalla vihjaan jo siitä, miten kuvat tulevat uudelleen kehystetyiksi sekundäärisillä kehyksillä ja miten kehykset ovat olemassa ainoastaan suhteessa toisiinsa erilaisissa kuvissa ja sivustoilla. Olen ottanut lähitarkastelun kohteeksi tyyppillisimpiä kuvia sekä kuvia, jotka ovat merkityksellisesti tiheitä vaikkakin mahdollisesti harvinaisia. Merkityksellisesti tiheet kuvat ovat tulkintakehyksiltään rikkaita kuvia, joiden avulla on mahdollista tavoittaa yhteiskunnassa vallitsevien kehystysten haavoittuvuutta eli muuntumia ja murtumia. Tämä on kehysanalyysin mukaista, sillä sen tavoitteena on kuvata sekä kulttuurisesti yleisiä tulkintamalleja että niiden muutosta (Goffman 1979, 21–23; 1974 43–44; Luhtakallio 2005, 192, 196; 2010, 241–243).¹²

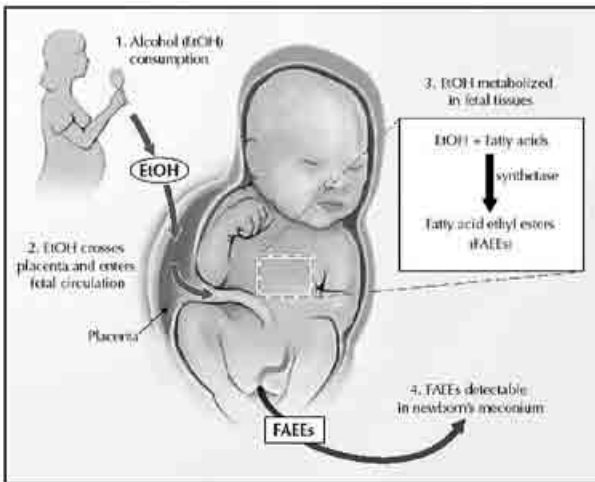
Aineistostani erittelemäni tulkintakehykset nimesin tieteellistämisen kehykseksi, politisoinnin kehykseksi, tuote/kulutusfetisoinnin kehykseksi ja antropologisen fetisoinnin kehykseksi. Tieteellistämistä ja politisointia merkityksellistämisen tapoina (ks. esim. Haraway 1997, 174–212; 2004; Sasson & Law 2009; Martin 1998) on tutkittu aikaisemmin enemmän kuin fetisointia (Petchesky 1987; Taylor 2004). Keskitynkin artikkelissani fetisointiin tieteellistämisen ja politisoinnin kustannuksella. Syy tähän on ensinnäkin se, että pidän sikiöhahmon fetisointia kuvissa tieteellisesti uudenaikaisena ja kiintoisimpana tuloksena. Lisäksi näyttäisi siltä, että sen lisäksi että fetisointi kuvaa kahta omaa tulkintakehystä, se toimii internetin kuvissa myös välittävänä transponoinnin prosessina, jossa tulkintakehykset virittyvät toisikseen. Artikkelini lopussa kokoan keskusteluni vielä pohdinnaksi siitä, minkälaisia toiminnan paikkoja representaatioiden kulttuuriset merkitykset variaatioissaan tarjoavat sikiölle suomalaisen kielialueen sivustoilla suhteessa muiden kielialueen sivustoihin, sekä teoreettiseksi pohdinnaksi fetisoinnin käsitteellinen käytöstä.

Tieteellistäminen

Suurin osa aineistoni kuvista sekä suomalaisilla että ulkomaalaisilla sivustoilla on manipuloimattomia 2/3/4-D-ultraäänikuvia¹³, elektromikroskooppikuvia¹⁴ sekä erilaisia kaavioita ja piirroksia sikiön kehityksestä, anatomiasta ja eri terveydellisten

tilojen syntymekanismeista. Näissä kuvissa sikiöfiguuri on yleensä yksin tai selkeästi erillinen muista. Sikiöhahmo on usein tunnistettavissa biologisessa prosessissa olevaksi ihmishahmoksi, mutta kuvasta ei voi tulkita kannanottoa sikiötä koskeviin emotionaalsiin, eettisiin tai poliittisiin kysymyksiin. Kuvateksti ja sivustokonteksti saattavat voimistaa vaikutelmaa tieteellisestä neutraaliudesta, kuten tieteellisen tutkimustekstin konteksti. Sikiö biologisena luonnonobjektina on dekontekstualisoitu, erotettu esimerkiksi perheyhteydestään tai somaattisesta raskauden kokemuksesta (ks. myös Haraway 1997, 174–212). Kutsun tätä kehystä *tieteellistämisen kehykseksi* (ks. myös Bäckstrand 2003; 2004).

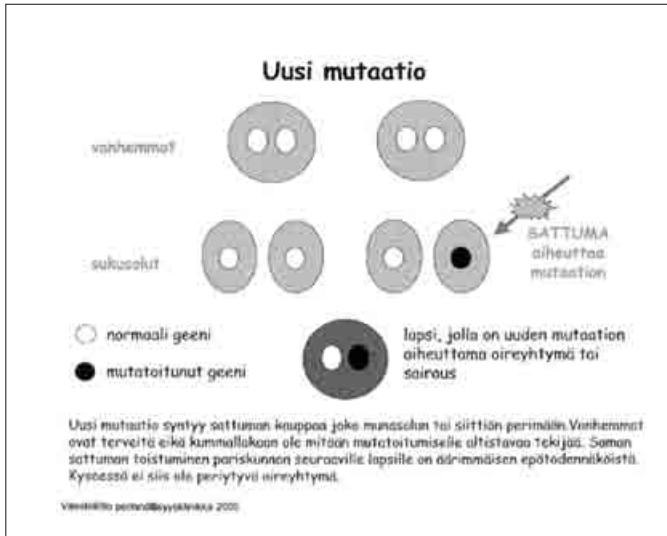
Teknologia, joka mahdollistaa sikiön visuaalisen hahmottamisen näyttäytyy kuvissa läpinäkyvänä, realistisena ja suorana katseena kohtuun ja/tai sen asukkiin vaikuttaviin ympäristötekijöihin, kuten raskaana olevan naisen tai tämän kumppanin elintapoihin tai geeniperimään, jotka vaikuttavat sikiön terveyteen ja kehitykseen. Kuvissa esiintyvät muut asiat, kuten janat, nuolet, laskelmat ja tekstit, osoittavat vaikutussuhteita ja -mekanismeja tai ovat sairauden tai syndrooman indikaattoreita. Tästä hyvä esimerkki on kuva 1:

kuva 1

Kuva havainnollistaa alkoholisyndrooman syntymekanismeja. Siinä on kuvattu raskaana oleva viinilasista hörppäävä nainen ja sikiö, jotka on yhdistetty toisiinsa biokeemiallista prosessia kuvaavien nuolin. Kuvan merkitysmaailmassa raskaana oleva nainen on yhtä kuin elintapojensa summa (ks. myös Markens & Browner 1997; Homanen 2007). Pyöreävaitsaisen raskaana olevan naisen läsnäolo ja hänen kiinnittymisensä napanuoramaisella nuolella suhteettoman suureen sikiöön kuitenkin kiinnittää kuvan tieteellistämisen kehykseen toisella tavalla kuin esimerkiksi samaan kehysluokkaan kuuluvat ultraäänikuvat, joissa sikiö kelluu yksikseen kohdussa, jonka kiinnikkeet hädin tuskin näkyvät.

Suomalaisten sivustojen kuvat kehityshäiriöistä eivät ole niin rajuja kuin ulkomaalaisilla sivustoilla. Harvoin esitetään kuvia keskeytyneiden raskauksien kuolleista sikiöistä. Esimerkiksi Downin syndroomaa havainnollistetaan ultraäänikuvilla, joihin on piirretty mittaajajanoja osoittamaan niskaturvotus. Vaikeampien kromosomihäiriöiden tapauksessa esitetään yleensä kromosomikartta, jossa on osoitettu kehityshäiriön aiheuttama kromosomipoikkeama, kuten kuvassa 2:

kuva 2

Kuva 2 on Väestöliiton sivuilta, ja se on ainoa neuvolan suosittelemilla sivustoilla oleva kuva, joka löytyi kuvahaussa. Kromosomikuvastoista voi tulkita useita eri tasoja. Ensinnäkin kuvassa on havainnollistettu perinnöllisyystieteelliseen tapaan kromosomipoikkeama sukulinjassa. Lisäksi siinä on teksti, joka erottelee vanhemmat ja lapsen (vrt. Michaels 1999, 120). Voisi tulkita, Barbara Dudenin (1993, 18) hengessä, että kuvassa biolääketiede, teknotiede ("faktat") sekä (perhe)arvot ja -hyveet sekoittuvat toisiinsa.

Politisointi

Anatomisesti ja biologisesti "oikeaoppisen" tieteellistämisen kehysten yli nousee useissa kuvissa kehysiä, jotka on tehty erilaisten sivustokontekstien, tekstien ja visuaalisten keinojen avulla. Usein näissä kuvissa viriävä määräävä tulkintamalli on poliittisesti kantaa ottava ja/tai fetisoiva. Tieteellinen realismi on kuvissa kuitenkin pohjalla metatason kulttuurisena tulkintamallina. Muutenhan kuvat eivät olisi sikiökuviksi tunnistettavissa. Olennainen ero tieteellistämisen kehukseen on kuitenkin se, ettei

sosiaalista, poliittista ja emotionaalista tai aistimellista aluetta raskaudessa ja sikiöihin linkitettyinä ole marginalisoitu.

Kuvista, joissa esitetään abortoituja verisiä sikiöruumiita¹⁵, tunnistamme heti sikiön, mutta tulkintaamme ei todennäköisesti ohjaa tieteellinen objektiivisuus, vaan mielikuvat väkivallasta. Kuvien sikiö ei näyttäydy iholla rajattuna kehittyvänä biologisena olentona, vaan ennemminkin silmitöntä väkivaltaa kohdanneena uhrina. Kuvia abortoiduista sikiöistä, kuten myös myöhäisen raskausvaiheen ultraäänikuvia ja elektromagneettikuvia, on laajemminkin käytetty luomaan abortinvastaista kuvastoja sikiöuhrista (*fetal victim*). Siten sikiöstä on tullut osa konservatiivista politiikkaa, joka ei huomioi erilaisten naisten ja lasten tarpeita. (esim. Stagile 1999.) Tämä pätee myös internetin suomalaisiin ja muiden maiden pro-life-sivustoihin. Suomalaisten kuvien tapauksessa poliittiseen luentaan vaikuttaa tietenkin se, etteivät shokeeraavat ja spektaakkelimaiset kuvat sikiöruumiista ole tuttu osa paikallista visuaalista kulttuuria. Aborttikiistoja ei ole samalla tavalla käyty julkisuudessa, eivätkä keskustelut reproduktiivisista oikeuksista ja sikiön oikeuksista ole rakentuneet niin vastakohtaisiksi täällä kuin muualla.

Verellä mässäilevät kuvat järjestöjen ja yksityisten ihmisten ylläpitämällä pro-life-sivustoilla eivät ole ainoa kuvaryhmä, joka ottaa ensisijaisesti poliittisesti kantaa siihen, kenen ruumiin autonomiasta ja oikeuksista raskaudessa tulisi olla kyse. Internetistä löytyy myös paljon piirroksia ja sarjakuvia, joissa yleensä huumorin keinoin otetaan kantaa reproduktiivisiin teknologioihin, oikeuksiin ja siten sikiön suhteisiin ihmisiin ja asioihin sen ympärillä. Näitä kuvia löytyy niin yksityisistä blogeista, kaupallisilta sarjakuvasivuilta sekä *pro-life*- ja *pro-choice*-sivustoilta. Voisi sanoa, että siinä missä teknisesti ja tieteellisesti kehystetyistä sikiöistä keskustelevat asiantuntijat (lääkärit ja tieteenekijät), politisoidut sikiöt hahmottuvat laajemmassa julkisuudessa tai laajemman yleisön keskuudessa.

Kuvissa esiintyviä hahmoja ovat äidit, isät, lääkärit, kättilöt, poliitikot ja sikiöt itse. Pro-choice-kuvissa harvoin esitetään sikiötä omana hahmonaan. Sen sijaan sikiötä merkitsee yleensä raskaana olevan naisen pyöreä vatsa (kuten kuvassa 3). Sikiöhahmon puuttuminen näistä pro-choice-sarjakuvastripeistä on ymmärrettävää, koska se olisi pro-choice-ajattelun vastaista. Sikiön esittäminen jonkin näköisenä, tekemässä tai puhumassa jotain nimittäin personoisi sikiötä, mikä ei sovi yksin naisen yksilövalintaa reproduktiivisissa aiheissa korostavan ajattelun kanssa. Joskus personointiin otetaan kuvissa suoraan (sarkastisesti) kantaa, mistä kuva 3 toimii esimerkkinä.

Kuva 3

Kuvassa lääkäri kertoo raskaana olevalle naiselle ja hänen kumppanilleen ultraäänikäynnillä varsin tarkkoja ominaisuuksia syntymättömästä: ”Se on poika. Hän on terve ja kehittynyt hyvin, mutta hän voi olla hieman ärtyisä syntyessään, mikä johtuu hänen ahtaanpaikankammostaan. Hänellä tulee olemaan joitakin feminiinisiä ominaisuuksia, mutta hän ei silti ole homo. Itse asiassa lopulta vahva viina ja halvat naiset ovat hänen makuunsa.” (suomennos kirjoittajan) Lioittelemalla teknologian kykyä määrittää ennen syntymää persoonallisia, erityisesti sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä, usein stereotyyppisiä ominaisuuksia, kuva teksteineen nostaa esiin ja kyseenalaistaa parodian avulla lisääntymisteknologian kykyä seuloa elämänpituista minuutta ennen syntymää, kohdusta käsin.

Fetisointi

Yllättävin kuvastolöytö sekä suomalaisilla että laajemmin ulkomaalaisilla sivuilla olivat kuvat sikiötuohteista erilaisissa internet-kaupoissa. Tuotevalikoimaan kuuluu muun muassa sikiöpenaaleja, sikiöavaimenperiä, sikiökoruja, sikiöjoulukoristeita, sikiöpiparkakkumuotteja, sikiötaidetta ja paitoja, joihin voi painatuttaa oman sikiönsä ultraäänikuvan. Kuvista on tunnistettavissa äidistä ja perheestä ulkoistamisen sekä tuotteistamisen ulottuvuudet, esimerkiksi yksityisten lääkäriasemien ultraäänimainoksissa ja kaupallisilla sarjakuvasivustoilla. Internetin tendenssi kaupallistaa (esim. Paasonen 2006) ulottuu siis myös sikiöihin, oman aineistoni perusteella samalla tavalla niin Suomessa kuin muissakin maissa. Tutkimuksellisesti kiinnostavasti nämä kuvat säväyttävät *fetissimäisyydellään*, niin *kulutus- tai tuotefetisism*in kuin niin kutsutun *antropologisen fetisism*in merkityksessä. Olen nimennyt kaksi viimeistä erittelemääni kehystä vastaavasti. Ne voivat esiintyä yksittäisessä kuvassa yhdessä määräänä ja sekundaarisena kehyksenä tai yksin.

Yleisesti fetisillä viitataan objektiin, jolla näyttää sisäsyntyisesti olevan erilaisia voimia ja arvoja, jotka itse asiassa piilevät muualla. Fetisoinnin avulla sikiö irtoaa sen sosiaalisesta ja somaattisesta kontekstistaan, äidistä, tietystä perheyhteydestä, kuvan tuotantokontekstista ja niin edelleen, jolloin sikiökuva voidaan valjastaa merkitsemään poliittisesti arvolatautunutta ihmiselämää, -kuolemaa tai menetystä *yleensä* niin poliittisessa keskustelussa, kliinisessä käytännössä kuin kulttuuristen mielikuvien tai fantasian tasolla. (Petchesky 1987; Taylor 2004.)

Internetin tuotteissa, sekä myynnissä olevissa että omaksi iloksi tehdyissä, tulkin-taa ohjaavat henkilökohtaiset ja sosiaaliset merkitykset liittyen sekä toivottavaan vanhemmuuteen ja tulevaan lapseen että muihin kulttuurisiin arvoihin ja pelkoihin. Nämä merkitykset eivät välttämättä automaattisesti ja itsestään selvästi liity käsillä olevaan tuotteeseen. Tästä hyvä esimerkki on kuvassa 4 oleva sikiöavaimenperä, jota kaupataan erikoisia keräilyesineitä myyvällä sivustolla.

Vaikka kuvan pieni muovisikiö muistuttaa sitä yksityiskohtaista hahmoa, jonka voimme nähdä esimerkiksi 3D-kuvissa, tuskin tulkitsemme ensi näkemältä kumista muotoa avainketjussa suorana näkymänä kohtuun saati kommentaarina sikiön sosiaalisista suhteista (äitiin, isään, politiikkaan yms.). Sen sijaan on selvää, että kuvassa oleva esine on tuote, jolle on annettu jonkinlainen arvo sen *ostajalle*. Kuvateksti ohjaa vahvasti tulkintaa:

Verinen sikiöavainperä

Ole ainut korttelissasi, joka omistaa tämän jännittävän avaimenperän! Syntymätön sikiö kelluu ympäriinsä lapsivedessä, ja voit ravistaa äitiä ja nähdä kaikki vauvan hienot yksityiskohdat. Sikiö on raskauden myöhäisestä vaiheesta, ja voit nähdä hauskoja yksityiskohtia, kuten napanuoran! Tehty kiinteästä kumista ja metallista, jotta sinun ei tarvitse huolehtia siitä, että hän vuotaisi taskuusi tai avaimesi irtoaisivat! (suomennos kirjoittajan)

Kuva 4

Avaimenperä on luettavissa tuote- tai kulutusfetissiobjektiksi ja mainoskuva itsessään fetisoivaksi jälkimarxilaisessa mielessä. Se on jälkimarxilainen siten, että on osuvampaa tulkita kuvaa kulutuksen kautta kuin tuotannon kautta. Thorstein Veblen (1899) oli ensimmäinen, joka lähestyi tuotefetisismiä kulutuksen kautta. Hänelle kulutusfetisismi viittaa tuotteiden harkittuun hankintaan ja julkiseen esittämiseen oma sosiaalisen statusarvon vuoksi. Hänen jälkeensä kulutusfetisismiin käsitettä on kehitelty edelleen vastaamaan Veblenin ajoista mutkistuneita kulttuurisia fetisoinnin prosesseja. Muun muassa Judith Williamson (1978; 1988) ja Jean Baudrillard (1998) ovat kirjoittaneet siitä, että massamarkkinoilla ja mainonnassa objekteihin assosioidaan henkilökohtaisia ja sosiaalisia merkityksiä, ja näin objekti liitetään osaksi sellaisia haluja ja pyrkimyksiä, jotka eivät automaattisesti liity tuotteen konkreettiseen käyttöarvoon. Marxilaisesti puhdas käyttöarvo jopa piiloutuu osin näkyviltä tässä fetisoinnin toimintamekanismissa. Koska kuvan 4 mainoksessa tuote kehystetään tuomaan statusarvoa omistajalleen (julistus ainutlaatuisuudesta omalla asuinalueella), se on

Kuva 5

fetisoitu: konkreettinen avaimenperä ja sen käyttöarvo mystifioituvat, vaikka avaimenperän käyttöön viitataan puhumalla materiaalin käytännöllisyydestä. Ikään kuin avaimenperällä tai sen käytöllä olisi luontaisesti sellaisia ominaisuuksia ja arvoa – ainutlaatuisuutta ja erottautumista – jotka ihminen on itse asiassa ladannut siihen.

Kuvaan 4 virittyy fetisyyttä myös toista kautta. Siinä viitataan konkreettisella ja käsin kosketeltavalla esineellä elävään olentoon, jota ei vielä ole olemassa tai joka on vähintään perinteisessä mielessä näkyviltä poissaoleva (vauva tai sikiö). Tarkemmin kyse on itse asiassa *antropologisesta fetisismistä*, joka esiintyy usein yhdessä muiden fetisismien kanssa (kuten tuote- ja kulutusfetisismien). Antropologisella fetisismillä viitataan länsimaisen nykykulttuurin käytäntöjen käsitteellistämiseen sellaisella tavalla, johon on sovellettu käsitystä erilaisten esineiden sisältämästä, usein uskonnollisesta, talismaanisesta tai jumalaisesta, voimasta ja pyhydestä (esim. Frazer 1910). Näihin käytäntöihin ja rituaaleihin on nähty liittyvän sosiaalisen ryhmän yhteinen rakkaus ja palvova toiminta sellaista esinettä kohtaan, joka edustaa tiettyä ylimaallista voimaa ja pyhyttä – riippumatta siitä, onko ilmiössä kyse muinaisen heimokulttuurin vai länsimaalaisen populaarikulttuurin ymmärtämisestä (ks. esim. Gamman & Mäkinen 1996).

Määräävän kehyksen asemassa tämä antropologisen fetisismien tulkintakehys on sellaisten kuvien tulkinnassa, joissa kulttuurinen sikiökuvasto otetaan taiteellisen ilmaisun aiheistoksi. Selkeimpiä tapauksia ovat erilaiset piirroksot ja maalaukset, joita löytyi sekä suomalaisilta että ulkomaalaisilta sivuilta. Useat niistä sijaitsevat kaupallisilla sivuilla tai pienissä nettijulkaisuissa, ja lajityypiltään ne edustavat science fictionia, fantasiaa ja kauhua. Kuvat ovat intensiivisiä sekä emotionaalisesti ja kulttuurisin peloin latautuneita. Sikiökuvia käytetään laajemminkin erilaisissa populaareissa viihde-, huvi- ja kauhukuvastoissa merkitsemään emotionaalisia jännitteitä ja juonikäännetä (esim. Eräsaari 1997, 198–200). Sikiöihin, teknologiaan, reproduktioon ja feminiinisyteen liittyvien aiheiden käyttämisen on katsottu luovan kulttuurista uhkaa, joka kumpuaa subjektiuden sekä eheän ja iholla rajatun ruumiillisen identiteetin purkautumisesta (Creed 1993; Constable 1999, 15).

Kuvassa 5 sikiö on käpertynyt vasten seinämää, jota halkovat suonimaiset putket. Kuvan seinämä muistuttaa enemmän ruumiin sisäistä kudosta kuin ulkoista ihoa. Vainutelmia vahvistaa jättimäinen napanuora, joka laskeutuu kuvan etualalta hieman avaruusolentoa muistuttavaan hirviömäiseen ja muhkuraiseen sikiöön. Barbara Creed (1993, 11) on tulkinnut, että yksi kulttuurituotteiden kauhua tuottava piirre on inhimillisen ja ei-inhimillisen välisen jaon rajoilla leikkiminen. Hirviömäinen ja suhteeton kohtu ja sikiö vahvistavat tätä tulkintaa. Samalla kuva viestii puhtaasta ja kokonaisen ruumiin sekä muotonsa ja kokonaisuutensa menettäneen abjektiruumiin¹⁶ kahtiajaon rikkoutumisesta. Kuvassa uhanalaisena näyttäytyy näin sikiön ja sen äidin ruumiillinen *eheys*.

Fetisistisen kuvasta tekee juuri siihen latautunut kulttuurinen pelko ja kauhu ja toisaalta speaktaakkelimaisuus. Zoe Sofia (1984) on todennut, että tieteskirjallisuudessa ja -elokuviissa sikiöhahmo merkitsee yleensä kuolemaa. Näissä teksteissä teknologia, joka uhkaa tuhota ja lopulta tuhoaa maailman, on sikiön synnyttäjä. Samanaikaisesti sikiöhahmo on teknologisen tuhon ainoa selviytyjä. Napanuoran varassa leijuva sikiö,

jollaisia näemme myös speaktaakkelimaisissa manipuloiduissa elektromagneettikuvissa, muistuttaa avaruuslentäjää, joka äidistä riippumatta selviää itsenäisesti. Huomio kiinnittyy kosmisen tuhon tuottaman teknologian sijasta pyhän ihmiselämän hävitykseen, jota sikiö merkitsee. (ks. myös Petchesky 1984, 270–271.)

Biologisesta tilakuvasta hoivatuksi vauvaksi, tuotteeksi ja poliittiseksi osalliseksi

Selkeimmin antropologisen fetisismin tulkintamalli internetissä näkyy sellaisissa kuvissa, joissa ei ole kyse mistään selkeistä ja erikoisista sikiötuotteista tai -taiteesta. Siinä missä kaupattavien sikiötuotteiden ja -taiteen tapauksissa arvot ja merkitykset liittyvät kuvaan sopimuksenvaraisesti ja umpimähkään, antropologisen fetisismin kehyksessä fetisointi tapahtuu tuttuuden ja etukäteisen yhteyden kautta. Tämä yhteys luodaan usein kuvatekstien ja sivukontekstin avulla. Useimmiten sikiökuvaa on fetissiobjekti, joka edustaa vielä poissa olevaa *lasta*, jota jo rakastetaan ja ”palvotaan”.

Hyvä esimerkki tästä ovat yksityiset blogit, joissa esitellään ystäville, perheenjäsenille ja täysin tuntemattomille ihmisille ultraäänikuvia. Ne havainnollistavat antropologisen fetisismin sekundääristä kehystä siinä, miten ihmisten toimintamallit tuottavat arkisista kuvista fetissiobjekteja. Kuvan sikiölle annetaan nimi, ihastellaan sen piirteitä ja konstituoidaan sosiaalista identiteettiä kirjoittamalla esimerkiksi isosta nenästä, joka on peritty isältä. Antropologisen fetisismin teorioissa fetisoitu objekti esine ymmärretään yleensä kollektiivisesti kantavan sisäsyntyisesti pyhyyttä, jota se tuo lähemmäksi palvojalleen. Tämänkaltaisen uskonnollisen, usein rituaalisen, fetisismin tulkinnan rinnalle on ehdotettu laajempaa antropologisen fetisismin käsitystä, joka sisällyttäisi piiriinsä länsimaisen ja modernin elämänalan ja sosiaalisen kontekstin, joita kulutus- ja hyödyketuotanto vahvasti rakenteistavat (esim. Gamman ja Mäkinen 1995, 18).

Näin pyhyden kategoria laajenee merkitsemään uskonnollisen jumaluuden ohella muita kulttuurisesti pyhiksi konstituoituja asioita, joiden poissaolon ja abstraktiuden perustalle rakentuu fetisointi toimintana ja tulkintamallina. Valokuvien ja muiden esineiden fetisointia tässä maallisemmassa merkityksessä on pohdittu muun muassa läheisen kuoleman yhteydessä. Lorraine Gamman ja Merja Mäkinen (1995, 27) ehdottavat, että esimerkiksi menehtyneen lapsen kuvien ja muistoesineiden kerääminen ja vaaliminen on poissaolon alulle sysäämää, ja se voi saada antropologiseksi fetisismiksi määriteltäviä piirteitä, kun objektiin investoidaan olemassaoloa siten, että se näyttäytyy toimivan viittauskohteensa sijaisena (ks. myös Stratton 1996, 58–86). Sikiöiden tapauksessa ei tietysti ole kyse samanlaisesta poissaolosta, mutta tulkintani mukaan sikiökuvuihin kytkeytyvät toimintakäytännöt ovat hämmästyttävän samankaltaisia. Sikiö on kiistatta pyhä ja rakastettu poissaolija.

Blogien ultraäänikuvissa määräävänä kehystenä ei kuitenkaan ole fetisoinnin kehys vaan tieteellistämisen kehys: ensisijaisesti tulkintaamme ohjaa käsitys ultraäänien objektiivisesta katseesta. Vasta kun tutustumme kuvatekstiin ja sivukontekstiin,

kuva uudelleen kehystyy suhteessa tulevaan vauvaan, joka on tietyllä tavalla fetisoinnin kautta jo läsnä. Lähes kaikkiin aineiston kuviin viriää/transponoituu määräävän kehysten lisäksi sekundäärisiä kehysiä, jotka määrittelevät kuvien kokonaismerkitystä. Toisin sanoen kuvien ensisijainen tulkinta muuntuu, kun ensisijaiseen (määräävään) kehykseen vaikuttavat tietyllä tavalla toiset (sekundääriset) kehukset (Goffman 1974, 10–11, 43; Luhtakallio 2005, 193–194; 2010, 243; tulossa). Internetin sikiökuvissa kehysten viriämisen eri transponoinnin mekanismina näyttää aina toimivan fetisointi, joskin määräävästä kehyksestä riippuen hieman eri tavalla.

4-D-ultraäänikuva (kuva 6), on suomalaisen Felicitas-yksityisklinikan 4-D-ultraäänilaitetta mainostavalta sivustolta, ja se edustaa varsin tyyppillisesti vastaavilla sivuilla esiintyvää kuvastoa. Kuvissa on yleensä loppuraskauden sikiökasvot tai keho, ja kuva liikkuu reaaliajassa. Toisin kuin 2-D-kuvissa sikiön iholla rajattu keho ja vauvamaiset kasvot ovat selkeästi hahmoteltavissa. Irrallisuuden mielikuva vahvistuu. Sivustojen teksti kuitenkin ohjaa vahvasti tulkintaa: ”mykistävässä näkymässä” on ”lapsi, ei vain sikiö”.

Teksti johdattelee haluamaan mahdollisimman tarkan ja realistisen valokuvan tai videon omasta vielä syntymättömästä *lapsesta* (ks. myös Eräsaari 1997). Ikään kuin tuhru 2-D-ultraäänien näytöllä ei olisi vielä lapsi samassa *tarkkuudessa* kuin huipputekniikan avulla piirretty kasvokuva, joka toimii varhaisen vuorovaikutuksen kanavoijana. Felicitas-klinikka mainostaakin seulontatutkimuksiaan sosiaalisen siteen vahvistajana *vanhemmille* eikä esimerkiksi sikiön terveydentilan seulojana raskaana oleville ihmisille.

Ensinnäkin kuvan tulkintaa ohjaavat siis tieteellistämisen kehysten käsitykset ultraäänitekniikan neutraalista ja tarkasta katseesta kohtuun. Kuvateksti kuitenkin ohjeistaa tulkintaa puhumalla ”vanhempien ja lapsen siteen vahvistumisesta” ennen syntymää. Kuva viriää eräänlaiseksi ensimmäiseksi vauvapotretiksi. Kukapa ei haluaisi vahvistaa suhdetta vauvaansa ja saada ”upeaa näkymää” kuva-albumiinsa tai videohyllyyn sukulaisille näytettäväksi? Näin antropologisen fetisismien kehys risteää kulfetisismien kehysten kanssa, kun tieteellinen tarkkuus ja vanhemmuuteen valmistuminen on valjastettu maksullisen palvelun kauppaamiseen. Kuvan sikiöhahmon tulkinta muuntuu biologisessa prosessissa olevasta luontokehosta hoivattavaksi lapseksi ja vauvaksi, jonka vuoksi ja jonka kohdatakseen kannattaa kuluttaa.

Pro-life-sivustoilla sen sijaan hyödynnetään tieteellistä kehystä kääntämällä lisääntymistekniikan tekninen ja tieteellinen tarkkuus eettiseksi ja poliittiseksi kysymykseksi fetisoimalla sikiökuva kuvaksi ihmiselämän tuhoamisesta ja ihmisarvoisesta

Kuva 6

elämästä. Pro-choice-sivustot, jotka vastinparinsa pro-life-sivustojen tavoin ovat yhä harvinaisia Suomessa, puolestaan ironisoivat ja kritisoivat tätä prosessia tuomalla sen näkyväksi eri tavoin ja korostamalla naisen reproduktiivisia oikeuksia ja odottavien yksilöllisen sosiaalisen kontekstin merkitystä. Sikiö-vauva ei olekaan enää korvattavissa millä tahansa sikiö-vauvalla (vrt. Taylor 2004, 204).

Joissakin kuvissa kulutusfetisismien kehys viriää osaksi ensisijaisesti tieteellistämisen kehyksen määrittämiä kuvia ilman antropologisen fetisismien kehystä. Näissä kuvissa voidaan kaupata tuotteita ilman näkyvää yhteyttä tuleviin vauvoihin tai poliittisiin motiiveihin. Kiinnostava erityisryhmänsä ovat tieteelliset artikkelit, joissa sikiökuvilla voi nähdä olevan jopa tietynlaista vaihtoarvoa. Ajatelkaamme vaikka kirjoittajaa, joka löytää uuden harvinaisen syndrooman ja sen indikaattorit sikiökuvasta. Näin tieteellisen yhteisön keskuudessa kuvalla saattaa olla vaihtoarvo suhteessa ammatilliseen statusarvoon. (ks. myös Taylor 2000, 408.) Näin kuvan diagnostinen sikiöhahmo fetisoituu tieteellisen aseman vakiinnuttamisen välineeksi ja samalla kyseisen sikiön kärsivä perhe ja raskas kuvaustilanne, jossa syndrooma on paljastunut, piiloutuvat näkyviltä.

Viimeinen esimerkkini (kuva 7) on suomalaisen kolmannen sektorin sivustolta, Terveyskasvatuksen materiaalikeskuksen sivustolta. Keskus kaupaa erilaisia materiaaleja terveysvalistusta varten kouluille ja hyvinvointipalveluille. Yksi kaupattavista tuotetyypeistä on tupakoinnin vastaiset nukkehahmot. Yksi kuva esittelee naishahmoisen nukanpään, johon on kiinnitetty säiliömäinen nestetäytteinen vatsa, jossa kelluu fotorealistinen muovisikiö. Nukan suusta roikkuu tupakka, ja kun nukan vatsasäiliötä

puristaa, näyttää siltä kuin nukke hengittäisi tupakasta sisään savua ja säiliöön leviää mustaa nestettä.

Kuva, kuten muutkin sivuston kuvat, on mielenkiintoinen siinä, että harvoin internetin kuvissa yhdistyy merkityksiä, jotka ovat linkitetty pohjoismaisiin hyvinvointipalveluihin ja -politiikkaan. Kuva on harvinaisen mutta goffmanilaisittain tiheä.

Kaikki erittelemäni kehykset ovat läsnä tässä kuvassa, jonka kuvateksti julistaa: ”Pysäyttää varmasti joka äidin!”. Ensivaikutelma kuvasta on, että se on tuote johonkin tarkoitukseen.¹⁷ Määräävänä kehyksenä on siis kulutusfetisismi. Kuvan nukan toimintamekanismi, kuvateksti ja sivukonteksti kuitenkin virittävät kuvaan muita tulkintamahdollisuuksia eli -kehyksiä. Pieni muovisikiö on kuin diagnostisen tutkimuksen visuaalinen tulos (tieteellistämisen kehys), mutta se fetisoituu irti orgaanisesta yhteydestään naishahmoon edustamaan yhteisvastaullista lapsuutta ylipäänsä (politisoinin kehys): konkreettisesti tulee abstrakti. Fetisointi valjastuu tässä edelleen väestöpoliittiseksi suojelevalvonnaksi, kun

Kuva 7

nainen vastuullistetaan äitinä kohtaamaan suojelun kohde, tietyllä tavalla sitoutumaan sikiö-lapseensa. (vrt. Helén 1997.)

Transponoinnin mekanismit ovat pitkälle samanlaisia sekä ulkomaalaisen ja suomalaisen kielialueen kuvissa, vaikkakin suomalainen kuva-aineisto on kaikkiaan sävyllemmän informatiivisempaa ja dokumentaarisuuteen pyrkivää. Siitä huolimatta suomalaisilta sivustoilta löytyy vahvastikin fetisoivia ja politisoivia kuvia ja järjestösivustoja, joissa käytetään jopa samaa sensaatiomaista kuvastoa kuin ulkomaalaisten järjestöjen sivuilla (esim. www.lopettakaatappaminen.info; www.abotrtrionno.org). Ainoastaan väestöpoliittiseksi huoleksi ja yhteisvastuuksi virittyneitä kuvia ei ulkomaalaisesta kuva-aineistosta löytynyt. Voisi sanoa, että suomalaisen ja ulkomaalaisten internet-kuvastojen sekä sivustojen välillä on siis suhteita, jotka eivät palaudu poliittisuus-epäpoliittisuus-suhteeseen.

Analyysin yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

Internetin kuva-aineistossa sikiö on kehystetty tieteellisen tutkimuksen tulokseksi, poliittiseksi subjektiksi ja fetissiobjektiksi sekä suomalaisen kielialueen sivustoilla että ulkomaalaisten kielialueiden sivustoilla. Se miten ja missä määrin sikiö matkaa tieteellisestä ja teknisestä kehitysmallien olennosta hoivattavaksi ja suojeltavaksi ihmiselämäksi tai vauvaksi tai poliittiseksi väkivallan ja teknologian uhriksi, määräytyy erilaisissa fetisoinnin viriämisen prosesseissa. Lisäksi se, miten sikiöhahmo muuntuu, vaihtelee jonkin verran sen mukaan, katsommeko suomalaista vai muun maalaista kuvamateriaalia (ks. myös Liite 1). Suhteutettuna laajempaan ulkomaalaiseen kuva-aineistoon suomalaiset sikiörepresentaatiot ovat assosioitavissa ulkomaalaisiin representaatioihin, mutta ne ovat muunnelmia niistä.

Ensinnäkin ulkomaalaisten sivustojen sikiöhahmo on suomalaista hahmoa poliittisempi ja julkisempi. Lisäksi suomalaisen sikiöhahmon suhde ruumiillisesti itsenäiseen raskaana olevaan naiseen on vähemmän ristiriitainen kuin sen ulkomaalaisella vastineella. Poliitiikkaa ei suomalaisilla sivustoilla tehdä niinkään shokeeraamalla väkivaltaisilla kuvilla uhri-sikiöstä vaan vastuuttavilla kuvateksteillä. Näyttäisi siltä, että suomalaisessa visuaalisessa kulttuurissa helposti jo sivukonteksti riittää virittämään esimerkiksi tavalliseen ultraäänikuvaan tai piirroksen poliittisia, sosiaalisia ja emotionaalisia latauksia.

Poliittisen kuvaston puutetta tai sitä, että se on asteen neutraalimpaa voi toki selittää sillä, että aborttikeskustelut ja reproduktiopoliitiikka eivät Suomessa ole kovin näkyviä tai ongelmallisia. Tämän on katsottu johtuvan siitä, että koska sosiaalidemokraattisessa hyvinvointi-ideologiassa aborttia pidetään poliittisesti hyväksyttävänä, se tulee sosiaalisen tasa-arvon nimissä tarjota kaikille yhtäläisesti. Yksinkertaistettuna kyse on naisten suojelusta: sikiö ja nainen eivät asetu sosiaalioikeuksiensa mukaan vastakkain, toisin kuin liberaaleissa malleissa, jossa korostetaan kaikkien raskauden osallisten itsemääräämisoikeutta ja yksityisyyden suojaamista. (Julkunen 2004, 22; O'Connor ym. 1999, 160–185.)

Tasa-arvon ja suojelun periaatteisiin nojaavasta ideologiasta ei tietenkään voi johtaa sellaista yhteisesti jaettua ajattelutapaa, jolla ei olisi historiallisia haastajia tai jolla olisi yhtenäinen muoto. Lisäksi tietynlaista polarisoitumista ja siten vanhan tulkintamallin murtumaa on ilmassa suomalaisilla sivustoilla. Tästä merkinä toimivat toisaalta muutamattam erityisesti angloamerikkalaisia kuvia ja sivukontekstia mukailevat sivustot, kuten abortinvastaiset kansalaisjärjestöjen sivut, sekä goffmanilaisittain tiheät vaikkakin vielä harvat kuvat, joissa politisoitumisen tulkintakehys on merkittävästi erilainen verrattuna ulkomaalaiseen tulkintakehykseen (esimerkkinä kuva 7). Tässä erityisessä politisoitumisen prosessissa biologian sikiö-olento kyllä alkaa (fetisoinnin kautta) merkitä ihmiselämää, mutta siinä otetaan askel eteenpäin kohti yhteisvastuullista lapsuutta ja sen suojelua – väestöpoliittisia sosiaalisia huolia.

Yleensä näitä huolia puidaan Suomessa kunnallisten, valtiollisten ja kolmannen sektorin toimijoiden konteksteissa. Kuten olen maininnut, kuvamateriaali on kuitenkin näillä sivuilla vähäistä ja yleensä tieteellisen neutraalia: ultraäänikuvia ja kehityskaavioita. Myös angloamerikkalaisilla sivustoilla poliittista kuvastoa löytyy järjestöjen sivuilta, mutta politiikka sekä sivustokonteksti ovat erilaisia jo järjestöjen erilaisuudesta johtuen. Suomessa suurin osa järjestöistä, joiden toiminta-ala on raskaus, vanhemmuus ja perhe, ovat Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamia kansalaisjärjestöjä, jotka toimivat tiiviissä yhteistyössä valtiollisten ja kunnallisten terveys- ja sosiaalitoimijatahojen kanssa. Niille on muodostunut perheytyössä tietynlainen työnjako, johon kumpikin osapuoli voi luottaa, ja tämän voi ajatella näkyvän sivustoilla siinä, että visuaalinen aineisto mukailee ammatillisen ja tieteellisen informatiivista linjaa. Tämä ei ole ominaista varsinkaan angloamerikkalaisille järjestösivuille. Niiden taustaorganisaatiot ovat historiallisesti kansalaisaktivistijärjestöjä, joita luonnehtii liberalistinen yksilökeskeinen eetos ja joilla ei näin ole selkeitä yhteyksiä julkisen sektorin toimijoihin.

Kaikkiaan prosesseissa, joissa kuvien teknologisesti ja tieteellistämällä tuotetut sikiöt tai raskaana olevaan naiseen orgaanisessa yhteydessä olevat sikiöt muuntuvat poliittisiksi osallisiksi, suojeltaviksi ja hoivattaviksi vauvoiksi tai tuotteiksi, joilla on erilaisia arvoja sen omistajalle, on kyse kulutus- ja/tai antropologisesta fetisoinnista. Fetisointi tuottaa tai tuotteistaa sikiökuvasta sellaisen mystifoidun ja abstraktin ihmisarvoisen elämän yleensä, jonka yhteys sosiaaliseen ja somaattiseen tuotantokontekstiinsa on kadonnut (vrt. Petchesky 1987; Taylor 2004). Useimmiten kyse on antropologisesta fetisoinnista, jonka avulla tieteen tuottamasta sikiöahmosta jalostuu poliittinen kannanotto ihmiselämän tuhoamisesta tai pelastamisesta, tai jo paikalla oleva vauva, jolla on spesifi perheyhteys ja sosiaalista identiteettiä ja joka kohdataan ensi kertaa ultraäänikuvassa. Fetisoinnin avulla, oli sitten kyse fetisoinnin kehyksestä tai transponoinnin prosessista, internetin kuvissa voi ilmetä myös sosiaalisia ja henkilökohtaisia merkityksiä, jotka usein liittyvät perheeseen, vanhemmuuteen ja vastuuseen. Kyse voi olla yllättävistäkin merkityksistä, kuten käyttö-, vaihto- ja statusarvoihin liittyvistä merkityksistä. Näissä tapauksissa kuvissa operoi antropologisen fetisismin lisäksi tai yksinään kulutusfetisismien mekanismi, joka tuotteistamalla piilottaa näkyviltä kyseisen sikiön erityisyyden ja perheen, tai vetoaa perheitä kuluttamaan jo läsnä olevan vauvansa vuoksi.

Sikiön ja äidin erkanemisen on nähty perheen jäsenten modernissa yhteiskunnassa tapahtuvan yksilöitymisen viimeisenä vaiheena (esim. Nätkin 2003, 21). Yleensä tämä on rinnastettu lapsien subjektifioitumiseen (emt.; Takala 1992; Anttonen 1997). Samankaltaisuuksia on toki löydettävissä: kuten lapsuutta myös sikiöyttä jäsennetään omana kulttuurisena ilmiönään sekä korostetaan oikeuksia autonomiaan ja toisaalta suojelun tarvetta. Sikiöt, saati lapsetkaan, eivät enää palaudu vain osaksi perheen elämää ja kasvamista. Silti yhdyn siihen eräiden feministitutkijoiden tekemään huomioon, että vaikka sikiö ja raskaana oleva nainen ovat erkaantuneet toisistaan kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti, ovat yksilötoimijan, yksilövalinnan ja muut yksilöllisyyden käsitteet hieman absurdeja raskauden ja reproduktion aiheissa (esim. Duden 1993; Petchecky 1985; Morgan 1996; Addelson 1999). Kaikkiaan voi todeta, että siinä millaisia merkityksiä sikiölle annetaan, on kyse muustakin kuin ihmisyksilöiden välisistä suhteista tai tulkintamallien ja yksilöiden välisistä suhteista.

Lopuksi: fetisointi jäsenuskäsitteenä – teoreettista jatkokehittelyä

Kuten aikaisemmasta tutkimuksesta kirjoittaessani totesin, aikaisemmin fetisimin käsitettä sikiökuviin ovat soveltaneet Rosalind Pollack Petchesky (1987) ja Jannelle S. Taylor (2004). Fetisimin käsite jäsentää oivallisesti sikiökuvia ja erityisesti internetin sikiökuvia. Kuitenkin verrattuna Patcheskyn ja Taylorin töihin sen mobilisoiminen tutkimukseeni vaatii käsitteen jatkokehittelyä ja eriyttämistä tuote- ja kulutusfetisismiin sekä antropologiseen fetisismiin.

Oman tutkimukseni näkökulmasta kumpikin aikaisempi ote fetisismiin vaatii käsitteen tarkentamista, laajentamista ja eriyttämistä. Ensinnäkin Patcheskyn aikalaisanalyytisessä esseessä fetisimin käsitettä ei juurikaan avata ja se esitetään pikemmin arkisessa merkityksessään. Lisäksi, kuten Taylorin, Patchesky keskittyy pohtimaan vain ultraäänikuvien käyttöä. Taylor lähtee eksplisiittisesti tarkentamaan fetisimin käsitettään Marxin tuotefetisimin käsitteen avulla. Lisäksi näyttäisi siltä, että kummankin kirjoituksissa fetissiobjektin suhde arvolutautuneeseen kulttuuriseen huoleen, jota objekti alkaa fetisoinnin avulla merkitä, perustuu suurilta osin tuttuuteen ja asiayhteyteen. Tarkemmin sanottuna sikiö edustaa raskauden ”tulosta”, vauvaa tai ihmiselämää yleensä. Suhde on metonyminen, ajallisesti jälkimmäistä eli vauvaa lähtee merkitsemään sitä biologisesti edeltävä olento eli sikiö ja abstraktia ja universaalaa ihmiselämää konkreettinen: jonkun naisen tietty ja sosiaalisesti sijoittunut ja tilanteisesti ultraäänikuvattu sikiökuva.

Kuten olen kuva-analyysilläni osoittanut, internetin sikiökuviin on kyse muustakin kuin selkeästä asiayhteydestä. Ensinnäkin teknologisesti ja tieteellistämällä tuotetusta sikiöhahmosta on tullut tuote, jolla on käyttö-, vaihto- ja statusarvoa, jotka eivät välttämättä mitenkään selkeästi liity lisääntymis- tai perheaiheisiin. Tästä esimerkkinä toimivat erilaiset kodin sikiökoriste- ja sikiökäyttöesineet. Kyse on kulu-

tusfetisoinnista, jossa objektille assosioidaan sosiaalisia ja henkilökohtaisia merkityksiä, jotka eivät mitenkään metonymisen itsestään liity tuotteeseen (esim. kuva 4).

Sosiaalisten ja henkilökohtaisten merkitysten lataamisesta sikiöhahmoihin on kysymys myös silloin, kun yksityiset ihmiset tai erilaiset ryhmät omilla sivuillaan tai blogeissaan fetisoivat sikiökuvista jo läsnä olevan lapsen, jolla on persoonallisia ja sosiaalisia ominaisuuksia. Toisin kuin kuvissa erilaisista kulutustuotteista sikiöhahmo ei samalla tavalla etäänny sosiaalisesta perhe- ja tuotantokontekstistaan, vaan alkaa edustaa ja tuo lähemmäksi vielä poissaolevaa vauvaa eräänlaisena ensipotrettina. Sikiökuvissa operoivat tuote-, kulutus- ja antropologinen fetisointi risteävät usein yksittäisissä kuvissa toistensa kanssa, kun esimerkiksi tieteellisesti tarkan ultraäänikuvan tärkeyttä vanhempien ja lapsen siteen ja kohtaamisen kannalta painotetaan. Kaikkiaan ei siis tulkintani mukaan voida varauksetta Petchesky (1987) ja Taylorin (2004) lailla puhua fetisoidusta sikiöhahmosta ainoastaan abstrahoituna ja/tai poliittisena ihmiselämänä tai ihmisarvoisena elämänä yleensä. Kysymys on laajemmasta ja monimutkaisemmasta tendenssistä.

Internet mediana on erityisine ominaisuuksineen tietysti osassa tätä kompleksisuutta. Se on omintakeinen media siksi, että muuhun mediaan verrattuna sen kautta on kulttuurisesti vaihtoehtoisten tai kyseenalaisten olemisen ja tekemisen tapojen helpompi päästä esille (esim. Mongaham 2005; Ferreday 2003), esimerkiksi hätkähdyttävien sikiötuotteiden myymisen tai silvottujen sikiöruumiiden esittämisen. Lisäksi vaikka internetiä ensimmäisten sitä käsittelevien tutkimusten tapaan ei enää pidetä erityisesti ruumiillisuudesta vapaana, voidaan sanoa, että ruumiillisuus internetissä on erilaista (esim. Markham 2004), ja että fetisoinnilla on roolinsa ruumiillisuuden tuotannossa tietynasteisen anonymiteetin mahdollisuuden vuoksi. Näin ruumiillisuuden ja sen suhteiden määrittely on internetissä vapaampaa kuin monessa muussa mediassa. Esimerkiksi blogien kuvissa sikiöhahmot voidaan kiinnittää tai olla kiinnittämättä ruumiillisilta ominaisuuksiltaan perheyhteyteensä tai somaattiseen kokemukseen (vrt. Mongaham 2005). Onhan aivan eri asia kulkea vatsa pystyssä kadulla tai esittää ultraäänikuvaa perheelle, kuin julkaista se internetissä kuvatekstin kera. Yksityisen ja ruumiillisuuden julkinen esittäminen on internetissä kenties enemmän valinnanvarainen kuin omalla kotikadulla, mutta internetissä julkisuus ei ole vastaavasti hallittavissa. Kaikkiaan internet liberaalina julkaisukanavana näyttäisi mahdollistavan sikiön fetisoinnin irti pyhästä perheyhteydestään, usein osaksi jotain toisenlaista pyhyttä.

Viitteet

- 1 Pro-life- ja pro-choice viittavat enemmän tai vähemmän järjestyneeseen julkiseen keskusteluun, toimintaan ja järjestöihin, joista ensimmäinen vastustaa aborttia ja korostaa sikiön ihmis- ym. oikeuksia raskaana olevan naisen oikeuksien kustannuksella ja jälkimmäinen puolustaa raskaana olevien naisten reproduktiivisia oikeuksia erityisesti abortin valinnassa.
- 2 Kirjoitan artikkelissani tietyin kielisillä sivustoilla esillä olevista kuvista sekä tietyin maalaisista sivustoista välttääkseni koko ajan kielialue-sanana toistamisen. Kyse on kuitenkin tarkkaan ottaen aina kielialueista, joka on hakuvaiheessa hakukoneelle valittu ehto. Aineistonkeruun aikana kielialue-ehto oli ainoa tapa pyrkiä erotella eri alueiden sivustoja; esimerkiksi sivustoja ja kuvia ei pystynyt hakemaan palvelimen sijainnin tms. mukaan. (<http://www.google.fi/intl/fi/about.html>.)
- 3 Sikiö on visuaalisena teknologiavälitteinen olento siinä mielessä, että sen näkö- ja kuulohavainnointi ja mallintaminen (esim. anatomisesti) vaativat lähtökohtaisesti teknologisia laitteita ja usein kliinisen ympäristön. Tämä ei tietenkään tarkoita, että raskaana olevan naisen somaattinen kokemus olisi kadonnut teknologisen kehityksen myötä.
- 4 Aineisto on kerätty vuoden 2008 keväällä.
- 5 Tätä huomiota tukee Google-hakukoneen oma hakulogiikan esittely. Relevanssijärjestys määräytyy mm. sen mukaan, kuinka usein ja millä frekvenssillä hakusana esiintyy sivustolla. Ymmärrettävästi sivuilla, joilla esitetään kuvia ihmissikiöistä hakusana esiintyy useammin kuin esimerkiksi sivuilla, joissa esitellään rock-yhtyettä, jolla on olemassa kappale nimeltä ”Sikiö”. Nämä sivut Google myös näyttää listauksen kärkipäässä. (<http://www.google.fi/intl/fi/about.html>.)
- 6 Valitsin kuvat hakukoneen esittämässä relevanssijärjestyksessä, koska hakukoneen (itse ilmoittama) esitysjärjestys seuraa logiikkaa, jossa ensisijaisuus määräytyy hakusanan esiintymisfrekvenssin mukaan sekä sen mukaan, kuinka paljon sivusto viittaa toisiin aiheen mukaisiin sivustoihin ja kuinka paljon vastaavat sivut viittaavat siihen (Mitra & Cohen 1999, 193; <http://www.google.fi/intl/fi/about.html>). Aineisto on kaikkineen ”edustava” joka tapauksessa siinä, että satunnainen hakija löytää samat sivut ja tuskin jaksaa muiden kielialueiden hakutuloksia muutamaa sataa enemmän selata.
- 7 Päättöstäni rajata kaikkien kielialueiden aineisto samaan määrään kuin suomalaisen hakutuloksessa tuki se huomio, että 195 kuvan tarkastelu osoitti jo suuria eroja suomalaisten ja ulkomaalaisten kuvien välillä sen mukaan, mitä kaikkea esitetään, minkälaisilla sivustoilla ja minkälaisin keinoin. Ainakin erot olivat tarpeeksi suuria suhteuttavalle (ei vertailevalle) asetelmalleni.
- 8 Näin ollen yritin selvittää sivustoilta ja kuvien tiedoista informaatiota tuotantokontekstin alkuperämaasta. Tehtävä osoittautui kuitenkin mahdottomaksi ja luovutin noin 50 kuvan jälkeen, koska muutamaa yliopistosivustoa, suurta mediaa ja nettikauppaa lukuun ottamatta maatietoja oli mahdotonta löytää tai päätellä.
- 9 Suomen kieli sen sijaan on hyvin pieni ja paikallinen kieli, ja voi varmemmin olettaa, että kielialueen kuvat sijaitsevat pääsääntöisesti Suomessa tuotetuilla tai suomalaisten tuottamilla sivuilla (vaikka sitä ei esimerkiksi .com-domainin osoitteista voi varmuudella päätellä). Tietysti suomalaisten tuottamia ja Suomessa tuotettuja kuvia voi periaatteessa löytyä myös kaikkien kielialueiden aineistosta englanninkielisen tekstin kera. Koska työni ei kuitenkaan ole kvantitatiivinen (luokittelu on vain apuväline, joka on antanut tutkimusprosessissa suuntaa) eikä vertaileva (vaan suhteuttava) ja koska kahdessa osa-aineistossa on eroja (jo ensi näkemältä), en näe että tämä estäisi tai romuttaisi tekemiäni suhteuttavia tulkintoja. Käytänkin tästä lähtien välillä synonyymisesti kaikkien kielialueiden kuvista termejä ”ulkomaalainen” kuvasto tms., vaikka joukossa voikin olla joku suomalaista alkuperää oleva kuva.
- 10 Luhtakallion (2005; 2010; tulossa) analyttisen erottelun määräävä kehys -käsitteä (dominant frame) ei tule sekoittaa Goffmanin (1974) primäärin kehystyksen -käsitteeseen (primary frameworks), jonka tosin joskus näkee suomennetun kehukseksi. Goffmanin primäärinen kehystys -käsite nimittäin viittaa kehukseen/kehysteeseen, joka on fundamentaalimpi käsite verrattuna Luhtakallion määräävään kehukseen. Primäärinen kehystys on sellainen tilannetulkinta, jota ei voi palauttaa mihinkään aikaisempaan tai alkuperäisempään kehukseen/kehystykseen. Se viittaa lähinnä tulkinnan kyseenalaistamattomiin sosiomateriaalisiin taustatekijöihin, jotka vaikuttavat kokemuksiin, kuten erilaiset luonnon ilmiöt (sataa/ei sada) ja kokemuksen/katsomisen sosiaalinen konteksti (teatteri/kotikoneen internet). (Goffman 1974, 21 –15.) Sekundäärinen kehysten käsitteä Goffman ei käytä lainkaan, vaan kirjoittaa samasta asiasta erityisesti virittämisen kautta (Goffman 1974, 40 –82). (ks. myös Luhtakallio 2005, 193; 2010, 241 –243; tulossa.)

- 11 Goffmanin (1974) kehysanalyysi on alun perin kehitelty sen tutkimiseen, miten asioista tulee merkityksellisiä tilanteisessa vuorovaikutuksessa, mutta sitä voi soveltaa myös kuva-analyysiin (Luhtakallio 2005; 2010; tulossa).
- 12 Tämä goffmanilainen tutkimustehtävä, jossa keskitytään sekä tyypillisiin että harvinaisempiin mutta tiheimpiin kuviin ja kuvaryhmiin näkyy mm. siinä, että annan artikkelissani runsaasti tilaa fetisoinnin kehysten kuville, vaikka ne määrällisesti edustavatkin vain noin 10 %:a aineistoni kuvista.
- 13 Ultraäänikuvasu perustuu ultraäänien heijastumiseen erilaisista kudoksista. Näin kehon sisäistä rakennetta pystytään mallintamaan visuaalisesti. Yleensä ultraäänilaitteen ruudulla ja siitä otetuissa pysähdyskuvissa sikiö näkyy kolmiomaisessa kiilassa. Ruudun mustia yläkulmia halkovat potilastiedot, laitteen asetusparametrit sekä mahdollinen mittausparametridata. 2-D-ultraäänikuvaa käytetään perusterveydenhuollossa ja osin yksityisessä terveydenhuollossa. Kuva on mustavalkoinen sekä kaksiulotteinen. Yleensä kuva on sen verran epätarkka, että kokematon katsoja tarvitsee ultranhoitajan/kätilön osoittamaan sikiön eri ruumiinosat kuvasta. 3-D-kuva taas on tarkempi ja kolmiulotteinen, koska ultraääntä heijastetaan kehoon eri kulmista, ja näin saadaan aikaan kuva, josta on nähtävissä syvyyseroja. 4-D-kuva taas on liikkuvaa 3-D-kuvaa (D viittaa sanaan "dimension" eli ulottuvuus; 4. ulottuvuus on ajan ulottuvuus).
- 14 Kyseessä ovat kuvat, jotka monet kenties tunnistavat erilaisten (populaarien) tiede- ja muiden aikakauslehtien sivuilta ja kansista. Ensimmäisenä kuvaustekniikkaa, jossa kohdun sisälle johdetaan valaisimella varustettu mikroskooppinen kamera, käyttänyt kuuluisa valokuvaaja ja ruotsalainen Lennart Nielsson. Hänen kuviaan löytyy yhä internetistä, vaikkakin kuvaustekniikkaa ovat käyttäneet jo useat muutkin valokuvaajat.
- 15 Oma poliittinen päätökseni on olla esittämättä tässä artikkelissa tällaisia eettisesti kovin problemaattisia kuvia, koska en halua olla mukana kierrättämässä niitä yhtään enempää.
- 16 Abjekti on subjektin ja objektin suhdetta kuvaava käsite, joka viittaa kulttuurisesti torjuttavaan tai pois heitetettävään asiaan tai oloon (ks. esim Grant 2007)
- 17 Ts. kulutusfetisointi on ensisijaisena (määrittävänä) kehystenä.

Kirjallisuus

- Addelson, Kathryn Pyne (1999). The Emergence of the Fetus. Teoksessa Morgan, Lynn. & Michaels, Meredith. (toim.) *Fetal Subjects, Feminist Positions*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 26–42.
- Anttonen, Anneli (1997). *Feminismi ja sosiaalipolitiikka*. Tampere: Tampere University Press.
- Arpo, Robert (2005). *Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus internetkeskusteluryhmien Viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkintoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 39. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Barad, Karen (2007). *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham: Duke University Press.
- Baudrillard, Jean (1998). *The Consumer Society. Myths & Structures*. London & Thousand Oaks & New Delhi: SAGE Publications.
- Bäckstrand, Karin (2004) Scientisation vs. Civic Expertise in Environmental Governance. Ecofeminist, Ecomodernist and Postmodernist Responses. *Environmental Politics*. 1: 4, 695 –714.
- Bäckstrand, Karin (2003). Civic Science for Sustainability: reframing the role of experts, policy makers and citizens in environmental governance. *Global Environmental Politics* 3: 4, 24 –41.
- Constable, Cathrine (1999). Becoming the Monster's Mother. Teoksessa Kuhn, Annette (toim.) *Alien Zone II*. London: Verso, 173 –202.
- Creed, Barbara (1993). *The Monstrous Feminine: Film, Feminism and Psychoanalysis*. London: Routledge.
- Duden, Barbara (1999). The Fetus on the "Farther Shore": Toward a History of the Unborn. Teoksessa Morgan, Lynn. & Michaels, Meredith. (toim.) *Fetal Subjects, Feminist Positions*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 13–25.
- Eräsaari, Leena (1997). Sikiö ruudussa. Teoksessa Jokinen, Eeva (toim.) *Ruumiin siteet*. Tampere: Vastapaino, 189–215.

- Ferreday, Debra (2003). Uspeakable bodies: Erasure, embodiment and the pro-ana community. *International Journal of Cultural Studies* 6: 6, 277–295.
- Frazer, James G. (1910). *Totemism and Exogamy*. London: Mcmillan & co: London.
- Gamman, Lorraine & Mäkinen, Merja (1995). *Female Fetishism*. New York & London: New York University Press.
- Goffman, Erving (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge: Harvard University Press.
- Goffman, Erving (1979). *Gender Advertisements*. Macmillan, London.
- Grant, Michael (2007). Body Horror. Teoksessa Cook, Pam (toim.) *The Cinema Book*. Lontoo: British Film Institute,. 355 –360.
- Hall, Stuart (1997). The Work of Representation. Teoksessa Hall, Stuart (toim.) *Representation. Cultural Representation and Signifying Practices*. London & Thousand Oaks & New Delhi: Sage Publications, 13 –74.
- Haraway, Donna (1991). Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. Teoksessa *Simians, Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature*. Routledge, New York & London, 183 –201.
- Haraway, Donna (1996). *Feminist Diffractions in Science Studies*. In *The Disunity of the Sciences. Boudaries, Contexts, and Power*. Stanford University Press, Stanford.
- Haraway, Donna (1997). *Modest_Wwitness@Second_Millennium.FemaleMan©_Meets_OncoMouse™*. *Feminism and Technoscience*. Routledge, New York & London.
- Haraway, Donna (2004). *Crystals, Fabrics, and Fields. Metaphors That Shape Embryos*. Berkeley: North Atlantic Books.
- Helén, Ilpo (1997). Äidin elämän politiikka. Naissukupuolisuus, valta ja itsesuhde Suomessa 1880-luvulta 1960-luvulle. Helsinki: Gaudeamus.
- Herkman, Juha (1998). *Kuvan ja sanan suhde. Sarjakuvan kieli ja mieli*. Tampere, Vastapaino.
- Homanen, Riikka (2007). Yksilösubjektin ruumiillisuus ensiraskaudessa. *Sosiologia* 44: 4, 279 –296.
- Julkunen, Raija (2004) Sosiaalipolitiikan ruumis. Teoksessa Jokinen, Eeva & Kaskisaari, Marja & Husso, Marita (toim.) *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Tampere: Vastapaino.
- Kingdon, Carol (2007). *Re-visiting Choice through 'Situated Knowledges': Women's Preferences for Vaginal or Caesarean Birth*. Doctoral thesis for philosophy. Institute for Wwomen's Studies. Lancaster: Lancaster University.
- Luhtakallio, Eeva (2005) Kehysanalyysi mediakuvien sukupuolirepresentaatioiden tutkimuksessa. *Sosiologia* 42: 3, 189 –206.
- Luhtakallio, Eeva (2010) *Local Politicizations. A Comparison of Finns and French Practicing Democracy*. Department of Social Research, Sociology Research Reports no. 265. University of Helsinki, Helsinki.
- Luhtakallio, Eeva (tulossa) Visual Frame Analysis of Local Political Struggles. Methodological Application to Understanding Images in Context. Submitted for Publication.
- Markham, Annette N. (2004) Reconsidering Self and Other: The methods, politics, and ethics of representation in Online Ethnography. Teoksessa Denzin, Norman K. & Lincoln, yonne S. (toim.) *Handbook of Qualitative Research*, Thousand Oaks: Sage, 2004.
- Markens, Susan & Browner, Nancy (1997). Feeding the Fetus: On Interrogating the Notion of Maternal Fetal Conflict. *Feminist Studies* 23: 2, 351 –372.
- Martin, Emily (1989). *The Woman in the Body. A Cultural Analysis of Reproduction*. Boston: Beacon Press.
- Michaels, Meredith W. (1999). Fetal Galaxies. Some Questions about What we See. Teoksessa Morgan, Lynn & Michaels, Meredith (toim.) *Fetal Subjects, Feminist Positions*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 113 –132.
- Mitra, Ananda & Cohen, Elisia (1999). Analyzing the web: directions and challenges. Teoksessa Jones, Steve (toim.) *Doing Internet Research. Critical Issues and Methods for Examining the Net*. London & Thousand Oaks & New Delhi: Sage Publications, 179 –202.
- Mol, Annemarie (2002). *The Body Multiple. Ontology in Medical Practice*. Durham: Duke University Press.
- Mol, Annemarie. (2008). *The Logic of Care. Health and the Problem of Patient Choice*. London & New York: Routledge.
- Monaghan, Lee F. (2005) Big Handsome Men, Bears and Others: Virtual Constructions of 'Fat Male Embodiment'. *Body & Society* 11: 2, 81 – 111.

- Morgan, Lynn. (1996) Fetal Relationality in Feminist Philosophy: An Anthropological Critique. *Hypatia* 11: 3, 47–70.
- Moore, Lisa J. & Clarke, Adele E. (2001). The Traffic in Cyberanatomies: Sex/Gender/Sexualities in Local and Global Formations. *Body & Society* 7: 1, 57–96.
- Nätkin, Ritva (2003) Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus, Helsinki, 16–38.
- Oakley, Ann (1984.) *The Captured Womb: A History of the Medical Care of Pregnant Women*. New York: Basil Blackwell.
- O’connor, Julia S. & Orloff, Ann Shola & Shaver, Sheila (1999). *States, Markets, Families*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oaks, Laury (1999). Irish Trans/national Politics and Locating Fetuses. Teoksessa Morgan, Lynn & Michaels, Meredith (toim.) *Fetal Subjects, Feminist Positions*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 175–198.
- Paasonen, Susanna (2006). Mikä maa, mikä media? Verkkoviestinnän tutkimus ja mediaymmärrys. Teoksessa Aula, Pekka & Matikainen, Janne & Villi, Mikko (toim.) *Verkkoviestintäkirja*. Helsinki: Yliopistopaino, 23–42.
- Petchesky, Rosalind. P. (1985) *Abortion and Woman’s Choice: The State, Sexuality, and Reproductive Freedom*. Boston: Northeastern University Press.
- Petchesky, Rosalind P. (1987) Fetal Images: The Power of Visual Culture in the Politics of Reproduction. *Feminist Studies* 13: 2, 263–292.
- Rantanen, Pekka (2003). Burkhakuvat Internetissä. *Sosiologia* 40: 3, 191–203.
- Rantanen, Pekka (2005). Nondocumentary burqa pictures on the internet: Ambivalence and the politics of representation. *International Journal of Cultural Studies* 8: 3, 329–351.
- Rothman, Barbara Katz (1989). *The Tentative Pregnancy: Prenatal Diagnosis and the Future of Motherhood*. New York: Viking Penguin.
- Sasson, Vanessa R. & Law, Jane Marie (toim.) (2009). *Imagining the Fetus. The Unborn in Myth, Religion, and Culture*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Stratton, Jon (1996). *The Desirable Body. Cultural fetishism and the erotics of consumption*. Manchester & New York: Manchester University Press.
- Seppänen, Janne (1997). Miten lähestyä valokuvaa? Kolme teoreettista mallia valokuvan tutkimukseen. *Sosiologia* 34: 1, 53–63.
- Sofian, Zoe (1984). Exterminating Fetuses: Abortion, Disarmament, and the Sexo-Semiotics of Extraterrestrialism. *Diacritics* 14 (1984), 47–59.
- Stagile, Carol (1999). The Traffic in Fetuses. Teoksessa Morgan, Lynn. & Michaels, Meredith (toim.) *Fetal Subjects, Feminist Positions*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 133–158.
- Takala, Pentti (1992) Kohti postmodernia perhettä. Teoksessa Riihinen, Olavi (toim.) *Sosiaalipoliittikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*. Sitra N:o 123. Helsinki: WSOY, 577–600.
- Taylor, Jannelle S. (2000). Of Sonograms and Baby Prams: Prenatal Diagnosis, Pregnancy and Consumption. *Feminist Studies* 26: 2, 391–418.
- Taylor, Jannelle S (2004) A Fetish is Born: Sonographers and the Making of the Public Fetus. Teoksessa Taylor, Janelle S. & Layne, Linda L & Wwozniak, Danielle F. (toim.) *Consuming Motherhood*. New Brunswick & New Jersey & London, 187–210.
- Veblen, Thorstein (1899). *The Theory of the Leisure Class*. New York: Mcmillan.
- Williamson, Judith (1978). *Decoding Advertisements: Ideology and Meaning in Advertising*. London: Marion Boyars.
- Williamson, Judith (1988). Lost in the hypermarket. *City Limits* December 1998.

Liitteet

Sivustotyyppi	Yksityiset klinikat	Populaarit tietopalvelut ja -julkaisut	Tieteelliset tietopalvelut ja -julkaisut	Nettikaupat	Yksityiset blogit ja kotisivut	Kunnalliset terveys- ja sosiaalipalvelut	Valtion instituutiot	Järjestöt	
M. kehys									
Tieteellistäminen	7	39	28	16	29	12	5	16	yhdt. 152
Politiointi	0	4	0	0	12	0	0	9	yhdt. 25
K. fetisointi	0	0	0	8	0	0	0	1	yhdt. 9
A. fetisointi	0	0	0	8	1	0	0	0	yhdt. 9
yhdt. 7	yhdt. 43	yhdt. 28	yhdt. 32	yhdt. 42	yhdt. 12	yhdt. 5	yhdt. 26	yhdt. 195	

Liitetaulukko 1: Suomenkielisen kielialueen sivustojen ihmissikiötä esittävät kuvat tieteellistämisen, politiointin ja fetisoinnin määräävien kehysten mukaan luokiteltuna.

Sivustotyyppi	Yksityiset klinikat	Populaarit tietopalvelut ja -julkaisut	Tieteelliset tietopalvelut ja -julkaisut	Nettikaupat	Yksityiset blogit ja kotisivut	Kunnalliset terveys- ja sosiaalipalvelut	Valtion instituutiot	Järjestöt	
M. kehys									
Tieteellistäminen	7	19	24	25	25	4	5	11	yhdt. 120
Politiointi	0	5	5	13	27	0	0	8	yhdt. 58
K. fetisointi	0	0	0	9	1	0	0	0	yhdt. 10
A. fetisointi	0	2	0	3	1	0	0	1	yhdt. 7
yhdt. 7	yhdt. 26	yhdt. 29	yhdt. 50	yhdt. 54	yhdt. 4	yhdt. 5	yhdt. 19	yhdt. 195	

Liitetaulukko 2: Kaikkien kielialueiden sivustojen ihmissikiötä esittävät kuvat tieteellistämisen, politiointin ja fetisoinnin määräävien kehysten mukaan luokiteltuna.